

Стефан Милошевић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
milstefan@yahoo.com

UDC: 811.16:005.745(497.11)"2023"(049.32)

Приказ

61. СКУП СЛАВИСТА СРБИЈЕ

(Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет
Универзитета у Београду, 12–13. јануар 2023)

У току зимског распуста на Катедри за славистику Филолошког факултета традиционално се одржава научни скуп слависта на ком слависти из земље и иностранства имају прилике да представе резултате својих истраживања. После две године одржавања скупа у онлајн формату, 12. и 13. јануара ове године уживо је одржан 61. скуп слависта уз могућност да учесници из иностранства своје реферате представе преко платформе Zoom.

Тема скупа, *Славистичка истраживања – између филологије и културологије*, била је у складу с актуелном парадигмом савремене филологије и тежњом да се у филолошким истраживањима осветле не само чињенице из области језика и књижевности, већ и култура у оквиру којих функционишу традиционални предмети филолошких истраживања. Прилику да представе радове имало је 89 учесника из различитих земаља (Босне и Херцеговине, Бугарске, Грузије, Северне Македоније, Србије и Русије).

Према устаљеној традицији на отварању скупа уручују се награде заслужним посленицима на пољу славистике. Ове године част да понесе Награду „Павле и Милка Ивић” припала је проф. др Исидори Бјелаковић за истраживање представљено у монографији *Терминологија у књижевним језицима Срба XVIII и XIX века: астрономија* (Нови Сад: Матица српска, 2022). Ово истраживање доприноси осветљавају језичке ситуације у Срба у тзв. предстандарној или предвуковској епохи и прати формирање не само астрономске терминологије. Повелу „Радован Кошутих”, коју Славистичко друштво од 2014. године додељује за поједина научна остварења или животно дело у областима којима се бавио зачетник српске академске славистике ове године добило је двоје лауреата. Повелу „Радован Кошутих” за животно дело припала је проф. др Дојчилу Војводићу за допринос

славистичким типолошким проучавањима и, посебно, проучавању глаголског вида, и проф. др Марији Стефановић за монографију *У лавиринџу речи: оледџ из руске и српске коњнитивне семантике* (Нови Сад: Филозофски факултет, 2022). Као што су и сами лауреати истакли, ове награде сведоче о развоју и успеху новосадске славистике, а ми се надамо да ће Филозофски факултет у Новом Саду наставити да се развија као један од најзначајнијих славистичких и лингвистичких истраживачких центара у нашој земљи.

После отварања скупа уследила је пленарна сесија на којој је прочитано седам реферата који се тематски могу груписати у две области. Развоју славистике и њених појединих области у историјској перспективи било је посвећено неколико реферата. Ирина Антанасијевић (Београд) на основу архивских докумената представила је нове чињенице из историје београдске Катедре за славистику које могу послужити за нову периодизацију њене историје, а Вучина Раичевић (Београд) поводом педесете годишњице од смрти проф. Радована Лалића дао је преглед његових научних и педагошких достигнућа на пољу славистике и књижевне русистике. На њих се тематски наслањају и реферат Срета Танасића (Београд, Бања Лука), посвећен сагледавању улоге српских слависта у развоју и неговању српске језичке културе, у првом реду Р. Кошутића, Б. Терзића и П. Пипера. У сличном духу и Јелена Гинић (Београд) приказује развој високошколске уџбеничке литеретуре из области руске фонетике у српској језичкој средини XX века кроз валоризовање дела Р. Кошутића, Н. Радошевић, Ђ. Јазића и А. Терзића поредећи их с релевантном руском фонетском литературом из времена њиховог настанка.

Из области науке о језику посебну пажњу привукао је реферат Јелене Петрухине (Москва) о когнитивним моделима времена у руској граматичкој и језичкој слици света. Као константе категорије времена које су фиксирани у граматичком систему проф. Петрухина истакла је линеарност, деиктички карактер категорије времена и три временска плана (прошлост, садашњост и будућност). У променљиве елементе категорије времена истраживач убраја векторске моделе времена који одражавају однос етноса према прошлости, садашњости и будућности у одређеним историјским периодима. Категорији времена посвећен је и реферат Дојчила Војводића (Нови Сад) „Од теорије индикатива и релатива ка теорији функционално-семантичких поља” у коме се даје преглед могућих приступа проучавању употребе и значења глаголских времена. Аутор долази до закључка да је за описивање видских и временских карактеристика словенских глагола боље користити теорију функционално-семантичких поља, јер за разлику од западноевропских језика, у којима постоји слагање времена, у словенским језицима присутна је супротна тенденција „неслагања времена” условљена постојањем видске опозиције, те теорија функционално-семантичких поља омогућава да се ове две категорије сагледају заједно у једном континууму.

Занимљив реферат представила је Марија Стефановић (Нови Сад) о једном питању методологије когнитивне етнолингвистике које се тиче могућности анализе података из једнојезичких речника. Предложени тип анализе подразумева коришћење дефиниција из описних речника, анализу евентуалних синонима у оквиру дефиниције и лексикографских примера. Коришћењем таквог поступка анализе добија се концептуална веза између лексема које именују одређене појмове, као и слика вредности које говорици приписују том концепту.

За потребе овог приказа представимо неке од секцијских реферата из области граматичке семантике словенских језика, контрастивне лингвистике, лексикографије, теорије превођења и методике наставе страних језика.

Настављајући дугогодишња истраживања синтаксичке категорије туђег говора, Биљана Марић (Београд) представила је реферат о страном (пре свега руском) језику као маркеру туђег говора. На занимљивим примерима из дела савремене српске књижевности представила је могућу типологију експресивних значења која се постижу коришћењем поступка увођења страних језичких елемената у текст на српском језику.

И овог пута је на скупу доста пажње поклоњено контрастивним језичким истраживањима. Ширећи круг својих интересовања о изражавању категорије очекиваности/неочекиваности, Драгана Керкез (Београд) анализира фразеологизме с компонентном временских „неприлика“ у руском и српском језику и класификује их у два микропоља: оне које означавају неочекиваност догађаја за самог посматрача (*как њром среди ясноо неба/као њром из ведрој неба, каким ветром (занесло)*) и оне у којима се посматрач налази у одређеном емотивном стању као резултат неочекиване појаве (*с неба ња у ребра, као да је с неба њао*).

Ана Макишова (Нови Сад) представила је прелиминарне резултате истраживања вишечланих назива који у себи садрже називе за белу и црну боју у словачком и српском језику. Као полазни језик анализе послужио је словачки, а сама анализа базирала се на материјалу описних речника. Контрастивним словачко-српским проучавањима на плану фразеологије бавила се Нина Халупа (Нови Сад), која је посветила своје истраживање изражавању физичких особина људи помоћу фразеологизама с називима домаћих животиња.

Занимљив реферат представила је и Ирина Бугајова (Москва), која је полазиште конференције у форми дихотомије филологија – културологија проширила у тријаду придодавши им и религију. Проучавање лексике из сфере духовности она методолошки смешта у контрастирање језика и религија како би се прецизније одредили састав и границе тог лексичког поља. У таквом схватању лексика из сфере духовности је уопштени, надређени појам, који се анализом може делити на ужа поља према припадности светским или националним религијама, а затим даље према њиховим терминолошким особеностима. Тако у руском језику постоје

три лексеме – *облаїџка*, *ѳросѳора*, *хосѳы*, које означавају исти појам – јевхаристијски хлеб у три хришћанске доминације. С друге стране, неке лексеме везују се само за узак круг верујућих, као што је *ѳоловџик*, коју употребљавају само староверци-беспоповци.

Матија Нешовић (Београд) представио је занимљиве резултате истраживања адаптације англицизама на морфолошком и семантичком нивоу руског и српског језика. На примеру лексема с кореном *кринџ-*/*кринџж-*, *хајџ-*/*хајџ-* и *ѳоџ-*/*ѳоџ-* представљају се механизми адаптације, при чему се на семантичком нивоу као најзанимљивији механизам издваја тзв. синтаксичка деплеција када лексема губи дистинктивна морфолошка својства и шири синтаксичку дистрибуцију, нпр: *Овај дукс је ѳоџ.* (придев), *Тоџ си се средила.* (прилог) и *Коју ѳоџ!* (именица).

Израда новог руско-српског речника у склопу пројекта Руског научног фонда дала је подстицајни материјал за неколико реферата. Јекатерина Јакушкина (Москва) изложила је реферат о типовима речничких еквивалената у српско-руској релацији. На примеру лексема из семантичких поља времена, назива биљака и животиња, елемената рељефа и природних појава показују се примери апсолутних и делимичних речничких еквивалента, као и примери њихове могуће лексикографске обраде. Традиционалном проблему међујезичке хомонимије и паронимије за словенску контрастивну лексикологију био је посвећен реферат Викторије Капријелове (Москва). Анализи лексема из семантичког поља времена ауторка приступа с полазишта теорије семантичких прелазака Ане Зализњак. За разлику од ранијих истраживања која датој проблематици приступају етимолошки, примена наведене теорије омогућава да се у оквиру испитиваног феномена издвоје синхронијска полисемија (нпр. лексема *час*, где у руском изостаје значење јединице школске наставе) и когнати који представљају вишеструко семантичко померање, од којих се сваки одиграо у појединачном језику (нпр. придевски пар *хиѳар/хиѳрџ*). Јулија Шапић (Београд) обрадила је у свом реферату улогу корисника речника и њену функцију при састављању датог речника с циљем да се кориснику у новим околностима олакша ступање у међукултурну комуникацију. Дати реферати показују да се изради новог речника пришло с озбиљном теоријском утемељеношћу и потребом да се неки традиционални лексикографски поступци преиспитају и прилагоде потребама описа и транспоновања значења у два сродна словенска језика. Надамо се успешној реализацији овог пројекта и скорој појави новог речника.

Уз осврт на традицију русинске лексикографије у Србији Михајло Фејса (Нови Сад) представио је нова речничка издања – *Речник комџуѳерске ѳерминологије*, *Правоџис русинскоџ језика с ѳравоџисним речником* и нови *Енџлеско-русински речник*. Аутор се нада да ће предложена издања допринети даљем развоју русинистичке лексикографије и олакшати међукултурну комуникацију Русина.

У области лексикологије представљено је и два реферата лингвокултуролошке усмерености. Наташа Козомора (Нови Сад) у духу лублинске етнолингвистичке школе анализира концепт *опыт* (искуство) у руском језику користећи материјал описних речника, вербалних асоцијација, фразеологизама и пословица. На основу спроведеног асоцијативног експеримента Милорад Миљаковић (Нови Сад) анализира слику Новог Сада у вербалним асоцијацијама руских говорника у Србији.

Доста пажње привукли су и реферати из области превођења. Јелена Ковтун (Москва) у свом реферату анализира преводе романа Олге Токарчук, Јиржија Кратохвила и Горана Петровића на руски језик с циљем издвајања садржинске и уметничке специфичности најновије књижевности из жанра фантастике, њене жанровске модификације и проблемско-тематске приоритете. Валентина Седефчева (Велико Трново) у свом реферату разматра питања рецепције Милоша Црњанског у Бугарској. На основу анализе превода и критика романа *Дневник о Чарнојевићу, Сеобе, Ког Хиџерборејаца* ауторка истиче да се у Бугарској с једне стране Црњански доживљава као један од најзначајнијих и најтемељитијих новатора српске књижевности, али да је различита од рецепције у матичној културној средини, чиме се тумачење овог великана српске књижевности шири и задобија нове облике.

На скупу слависта се традиционално доста пажње посвећује и питањима методике наставе словенских језика. Ове године пажњу истраживача привукла су питања анализе грешака. Полазећи од чињенице да се партиципски системи руског и српског језика не подударају ни по броју партиципа, ни по њиховој функцији, Стефан Стојановић (Београд) анализира грешке студената русистике при усвајању ове глаголске категорије. У истом духу Галина Куртева (Софија) представила је анализу грешака страних говорника при усвајању бугарског језика као страног, с посебним освртом на именске речи. Бојана Сабо (Београд) обрадила је у свом реферату једно од питања из историје методике наставе руског језика као матерњег у емигрантској средини анализирајући структуру и улогу уџбеника П. Смирновског *Руска грамаџика. Етимологија* из 1920. године. Марија Вереитинова (Москва) свој реферат посветила је проблему паронимије у настави руског као инословенског језика и предложила низ вежбања за савладавање те лексичке групе.

После две године 61. скуп слависта поново је донео радост живог научног општења. У току два дана учесници скупа имали су прилике да размене идеје, дискутују и сазнају за резултате нових научних пројеката. Надамо се да ће овакви сусрети слависта и убудуће бити плодно место за остваривање нових идеја и развој нових истраживачких метода у лингвистичкој и књижевној славистици.